

ความสัมพันธ์ระหว่าง จริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษา

พระมหาประยุต ธรรมจิตโต

การศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษา อิงอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำทั้งสาม เมื่อทราบเป็นเบื้องต้นว่า จริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษาคืออะไร การนำคำทั้งสามมาเทียบเคียงหาความสัมพันธ์ย่อมง่ายขึ้น ฉะนั้นจึงควรศึกษาความหมายของคำทั้งสามเป็นอันดับแรกก่อนศึกษาหาความสัมพันธ์

ในทัศนะของนักปรัชญาวิเคราะห์ชื่อ วิต-เคนสไตน์ ความหมายของคำอยู่ที่การใช้ในบริบทหรือสถานการณ์จริง¹ เมื่อต้องการทราบว่า จริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษา มีความหมายเช่นไร เราต้องตรวจดูบริบทหรือสถานการณ์ที่คำเหล่านี้ถูกใช้ โดยวิธีนี้เราจึงจะได้ความหมายของคำครบถ้วนบริบูรณ์ เนื่องจากจุดประสงค์ของบทความนี้มุ่งศึกษาความ

หมายเชิงวิชาการ เราจึงจำกัดการศึกษาความหมายของคำทั้งสามอยู่ที่ทัศนะของนักวิชาการ โดยพยายามตอบคำถามว่า ในทัศนะของนักวิชาการ จริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษา คืออะไร และมีขอบเขตเนื้อหาเช่นไร

จริยธรรม

คำว่า “จริยธรรม” แยกออกเป็น “จริยะ+ธรรม” คำว่า “จริยะ” หมายถึงความประพฤติหรือกิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า “ธรรม” มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี, หลักคำสอนของศาสนา, หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ”

ที่กล่าวมานั้นเป็นความหมายตามตัวอักษรของคำว่า “จริยธรรม” ซึ่งเป็นแนวทางให้นัก

ปราชญ์กำหนดคำจำกัดความไว้คล้ายคลึงกัน
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.
2525 ให้คำนิยามว่า จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็น
ข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม

ผลการสัมมนาของสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติเรื่อง “จริยธรรมในสังคม
ไทยปัจจุบัน” ซึ่งจัดขึ้นที่ สถาบันเทคโนโลยี
แห่งเอเชีย (AIT) ปทุมธานี เมื่อ พ.ศ. 2522
ได้สรุปนิยามไว้ว่า จริยธรรม คือแนวทางประ-
พฤติปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอัน
ทรงคุณค่าพึงประสงค์

วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก
ให้คำนิยามว่า จริยธรรม หมายถึง “หลักคำสอน
ว่าด้วยความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคล
ยึดถือในการปฏิบัติตน”²

จากคำนิยามที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างบนนั้น
เราพอประมวลสรุปได้ว่า จริยธรรม คือแนวทาง
ของการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีเพื่อประ-
โยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม โดยนัยนี้ จริย-
ธรรมจึงเป็นสิ่งกำหนดว่า อะไรควรประพฤติ
ปฏิบัติ แต่จริยธรรมไม่ใช่กฎหมาย ทั้งนี้เพราะ
กฎหมายเป็นสิ่งบังคับให้คนทำตาม โดยมีบทลง
โทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน คนเคารพเชื่อฟังกฎหมาย
เพราะกลัวถูกลงโทษ ส่วนจริยธรรมไม่มีบทลง
โทษ คนมีจริยธรรมเพราะมีแรงจูงใจ ดังจะ
กล่าวถึงข้างหน้า กระนั้นก็ตาม กฎหมายมีส่วน
เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในฐานะเป็นแรงหนุนส่ง
รายนอกเพื่อให้คนมีจริยธรรม

โดยทั่วไปจริยธรรมมักอิงอยู่กับศาสนา
ทั้งนี้เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบ
จริยธรรมให้สังคม ดังคำกล่าวของ ม.ร.ว.

“จริยธรรมไม่มีบทลงโทษ คนมี
จริยธรรมเพราะมีแรงจูงใจ”

คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ว่า “จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพุทธศาสนา ศาสนาพุทธกำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไร นั้นหมายความว่า ได้กำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้ปฏิบัติอย่างนั้น”³ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า จริยธรรมอิงอยู่กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงนั้น จริยธรรมยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี และปรัชญาคำสอนของนักปราชญ์คนสำคัญ เช่น อริสโตเติล ค้านท์ คานธี ได้มีส่วนสร้างจริยธรรมสำหรับเป็นแนวทางดำเนินชีวิตของคนจำนวนหนึ่ง

โดยนัยนี้ บางท่านเรียกหลักแห่งความประพฤติอันเนื่องมาจากคำสอนทางศาสนาว่า ศีลธรรม และเรียกหลักแห่งความประพฤติอันพัฒนามาจากแหล่งอื่นว่า จริยธรรม ศีลธรรม

กับจริยธรรมจึงเป็นอันเดียวกันในทัศนะของนักวิชาการกลุ่มนี้ ความแตกต่างอยู่ตรงแหล่งที่มา ถ้าแหล่งแห่งความประพฤตินั้นมาจากศาสนา หรือเป็นข้อบัญญัติของศาสนา นั้นเป็นศีลธรรม แต่ถ้าเป็นหลักทั่ว ๆ ไปไม่เกี่ยวกับศาสนา คืออาจเป็นคำสอนของนักปรัชญาก็ได้ นั้นเป็นจริยธรรม นักวิชาการกลุ่มนี้พยายามสร้าง “จริยธรรมสากล” ซึ่งจะเป็นหลักปฏิบัติดำเนินชีวิตของทุกคนโดยไม่จำกัดว่าเขานับถือศาสนาใด ทั้งยังพยายามบอกว่า คำว่า จริยธรรม เป็นศัพท์บัญญัติ มีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Ethics, Ethicality, Ethical Rules ส่วนคำว่า ศีลธรรม เป็นศัพท์บัญญัติที่ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Morals, Morality

เป็นที่น่าสังเกตว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ใส่วงเล็บคำว่า

Ethics หลังคำว่า จริยศาสตร์ และใส่วงเล็บคำว่า Moral Education หลังคำว่า จริยศึกษา แต่ไม่มี การใส่วงเล็บคำภาษาอังกฤษหลังคำว่า จริย- ธรรม อันแสดงถึงความไม่แน่ใจว่า คำนี้ตรงกับ คำใดในภาษาอังกฤษ เมื่อไม่มีการกำหนดให้ แน่นนอนลงไป บางท่านจึงใช้คำว่าจริยธรรม ให้หมายถึง Morality ท่านพุทธทาสภิกขุ ถึง กับกล่าวว่า “จริยธรรมก็คือศีลธรรม ซึ่งตรงกับ Morality นั่นเอง”⁵

จากข้อบรรยายข้างบน เราพบสองทัศนะ ที่ขัดแย้งกันคือ (1) ทัศนะที่ว่า จริยธรรม (Ethics, Ethical Rules) เป็นคนละอย่างกับศีลธรรม (Morality) และ (2) ทัศนะที่ว่า จริยธรรมและศีล- ธรรมเป็นสิ่งเดียวกัน เพราะเป็นศัพท์บัญญัติ สำหรับแปลคำว่า Morality

ผู้เขียนชอบที่จะรวมทัศนะทั้งสองเข้าด้วย กันโดยเสนอว่า จริยธรรมไม่แยกเด็ดขาดจาก ศีลธรรม แต่ก็มีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนศาสนาที่ว่าด้วยความ ประพฤติปฏิบัติชอบ ส่วนจริยธรรมหมายถึง หลักแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบอันวางราก ฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญาและ ขนบธรรมเนียมประเพณี ผู้เขียนมองจริยธรรม ในฐานะที่เป็น “ระบบ” อันมีศีลธรรมเป็นส่วน ประกอบสำคัญ

ระบบจริยธรรมนั้นประกอบด้วย

1) ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของ มนุษย์ ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ มีส่วนกำหนดโครงสร้างของจริยธรรม เช่น ถ้า มีความเชื่อว่ามนุษย์เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว ระบบจริยธรรมจะเป็นไปในลักษณะห้ามมนุษย์

เอาเปรียบกัน ถ้ามีความเชื่อว่า มนุษย์มีธาตุแห่ง ความเป็นพุทธะซ่อนอยู่ ระบบจริยธรรม จะส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพนั้นเพื่อความเป็นพุทธ เปรื่องบานเต็มที่

2) ความเชื่อเกี่ยวกับอุดมคติหรือความดี สูงสุด ให้ความหมายหรือความสมเหตุสมผลแก่ ระบบจริยธรรมเช่นชาวพุทธฝ่ายมหายานบำ- เเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ เพราะเชื่อว่าวิถีชีวิต เช่นนั้นช่วยให้ตนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในกรณี นี้ ความเป็นพระพุทธเจ้าจึงเป็นอุดมคติของเขา

3) ระเบียบปฏิบัติหรือแนวทางแห่งการ ดำเนินชีวิต ที่ชี้แนะว่าจะไรควรทำ อะไรไม่ควร ทำ ทั้งนี้เพื่อพาชีวิตไปสู่จุดหมายสูงสุดหรืออุดม คติ คนส่วนมากมักคิดกันว่า แนวทางแห่งการ ประพฤติปฏิบัติในที่นั้นเป็นจริยธรรมที่แท้จริง จริยธรรมยังประกอบด้วยสิ่งที่กล่าวในข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 4

4) เหตุจูงใจให้คนปฏิบัติดีและเลิกละการ ปฏิบัติผิด เหตุจูงใจที่ทำให้คนดำเนินตามหลัก จริยธรรมหรือกฎศีลธรรมมี 3 ประการ คือ

(1) ผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเหตุจูงใจให้ คนทำดีมีจริยธรรม เพราะถ้าไร้จริยธรรม สังคมอาจตำหนิหรือคว่ำบาตรกฎหมายอาจลง โทษ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน คนเราจึงมี จริยธรรม ทั้งนี้เพราะเล็งเห็นผลตอบแทนในชาติ นี้ หรือหวังสวรรค์ในชาติหน้า

(2) ความเคารพกฎกติกาจนเป็นนิสัยทำให้ คนอยู่ในระเบียบวินัยและดำเนินตามหลักจริย- ธรรม คนเราถูกฝึกตั้งแต่เล็กให้เชื่อฟังกฎกติกา เรารักษาสัญญาเพราะเราเห็นว่า “สัญญาต้อง เป็นสัญญา” ชาวคริสต์มีศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า

จึงปฏิบัติตามพระบัญญัติ ชาวพุทธมีศรัทธาในพระพุทธรูปจึงรักษาดี

(3) ความมีน้ำใจต่อผู้อื่น อันรวมถึงความรักเคารพผู้อื่น ทำให้คนเรารักษาคำมั่นสัญญาหรือละเว้นการเบียดเบียนผู้อื่น ข้อนี้อาจเป็นเหตุให้กล่าวว่า คนดีเพราะมีธรรมประจำใจ

บางครั้งมีผู้แย้งว่า จริยธรรมหรือศีลธรรมมุ่งควบคุมความประพฤติทางกายและวาจา ไม่รวมไปถึงทางใจศีลธรรมไม่ใช่ศีลและธรรม แต่เป็นธรรมชั้นศีลซึ่งหมายถึง “ความสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย”⁶ โดยนัยนี้ จริยธรรมทั่วไปจึงมีความหมายแคบกว่าพุทธจริยธรรม ดังที่พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต) กล่าวว่า “คำว่า จริยะ จริยา ตลอดจนจริยธรรม มีความหมายกว้างกว่านั้น คือหมายถึงการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ... จริยธรรมที่จะพูดต่อไปขอทำความเข้าใจกันก่อนว่าจะใช้ในความหมายที่กว้างอย่างนี้ แม้แต่การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ บำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา ก็รวมอยู่ในคำว่าจริยธรรม”⁷

พุทธจริยธรรมตามแนวที่พระราชวรมณี

แสดงไว้นั้นสอดคล้องกับหลักจริยธรรมที่พระพุทธรูปเจ้าตรัสไว้ว่า

“สพฺพปาปสฺส อกรรม กุสลสฺสุปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ
การไม่ทำความชั่วทั้งปวง
การทำดีให้ถึงพร้อม
การชำระจิตใจให้ผ่องใส
นั่นเป็นคำสอนของพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลาย”⁸

พระพุทธรูปนี้แสดงว่า หลักจริยธรรมในพระพุทธรูปศาสนาไม่ได้สอนเพียงให้หยุดทำชั่วและให้ทำความดีเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสอีกด้วย

จริยศาสตร์

คำว่า “จริยศาสตร์” มาจากคำว่า “จริยะ” ซึ่งหมายถึงความประพฤติ และคำว่า “ศาสตร์” ซึ่งหมายถึงระบบวิชาความรู้ เมื่อรวมคำทั้งสองเข้าด้วยกันเป็น “จริยศาสตร์” มีความหมายตามตัวอักษรว่า “ระบบวิชาว่าด้วยความประพฤติ” คำว่าจริยศาสตร์นี้เป็นศัพท์บัญญัติสำหรับแปลคำว่า ‘Ethics’ ในภาษาอังกฤษ ถ้าต้องการทราบความหมายของจริยศาสตร์ เราต้องศึกษาความหมายของ Ethics ด้วย เหตุที่เราต้องศึกษาความหมายของคำภาษาอังกฤษคำนี้ ก็เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบคำว่า จริยศาสตร์ กับคำว่า จริยธรรม

คำว่า ‘Ethics’ ใช้กัน 2 ความหมาย ความหมายแรกใช้ในภาษาอังกฤษของคนทั่วไป ส่วนความหมายที่สองใช้ในภาษานักวิชาการหรือนักปรัชญา ในความหมายแรกที่คนทั่วไปเข้าใจ Ethics หมายถึง “ประมวลกฎหมายที่กลุ่มชนหรือสังคมหนึ่ง ๆ ยอมรับเป็นแนวควบคุมความประ-

พหุติเพื่อแยกแยะให้เห็นว่าอะไรควรหรือไปกันได้กับการบรรลุจุดประสงค์ของกลุ่ม”⁹ Ethics ที่ใช้ในความหมายนี้เป็นอันเดียวกันกับจริยธรรม ดังที่ สุภา ศิริमानนท์ แปลคำ ‘Ethics of the press’ ว่า “จริยธรรมของหนังสือพิมพ์”¹⁰ และ เราน่าจะแปลคำอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันเช่น Medical Ethics (จริยธรรมของแพทย์) Business Ethics (จริยธรรมของธุรกิจ) Teachers’ Ethics (จริยธรรมของครู) แต่ถ้าเรายืนยันจะแปลคำ Ethics ว่า จริยศาสตร์ ก็ต้องเข้าใจว่า จริยศาสตร์ ในความหมายนี้เป็นอันเดียวกันกับ จริยธรรม นั่นคือ คำว่า “จริยศาสตร์ของหนังสือพิมพ์” มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “จริยธรรมของหนังสือพิมพ์”

ความหมายที่สองของ Ethics เป็นความหมายที่ใช้ในภาษานักปรัชญา และ Ethics ในความหมายนี้แหละที่แปลเป็นไทยว่า จริยศาสตร์ ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525

ได้ให้ความหมายว่า “จริยศาสตร์ น. ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความประพฤติ และการครองชีวิตว่า อะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร (อ. ethics)”

จริยศาสตร์ในฐานะที่เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญานี้ศึกษาเรื่องคุณค่าแห่งความประพฤติ และคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์ จริยศาสตร์พยายามตอบคำถามที่ว่า ความดีความชั่ว ถูกผิด คืออะไรมีมาตรฐานอะไรหรือไม่ที่จะวัดหรือตัดสินว่าการกระทำหรือความประพฤติดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ชีวิตที่ดีนั้นเป็นอย่างไร อะไรคือความดีสูงสุดของมนุษย์ ควรใช้ชีวิตอย่างไรจึงคุ้มค่าของการเกิดมาเป็นมนุษย์

โดยสรุป ปัญหาที่จริยศาสตร์พยายามหาคำตอบแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มคือ

1. ปัญหาเรื่องความมีอยู่ของคุณค่า คือนักปรัชญาพยายามตอบคำถามว่า ความดีคืออะไร ความดีมีอยู่ในตัวเองหรือเป็นเพียงค่านิยมที่คนสมมติบัญญัติขึ้นมา เช่น นักปรัชญาสุขนิยมเสนอว่า ความสุขเป็นความดีสูงสุด¹¹ และความสุขมีอยู่จริง นักปรัชญาชื่อ ค้านท์เห็นว่า เจตนาดีเป็นความดี การกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ดี เป็นความดีในตัวเอง แต่นักปรัชญาไซฟิสต์เห็นว่าความดีไม่มีความเป็นจริงในตัวเอง แต่ขึ้นอยู่กับค่าที่แต่ละคนกำหนดให้ว่าดีหรือไม่ดี สิ่งที่ดีสำหรับ ก. อาจจะเลวสำหรับ ข. ก็เป็นไปได้

2. ปัญหาเรื่องมาตรการตัดสิน ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูกอะไรผิด นั่นคือคำถามว่ามีอะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าการกระทำนั้น ๆ ดีหรือไม่ดี นักปรัชญาแต่ละสำนักตอบคำถามนี้ไม่ตรงกัน เช่นนักปรัชญาสุขนิยมเห็น

ว่า การกระทำใดสร้างความสุขสูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุดการกระทำนั้นดี ดีกรีของความสุขเป็นมาตรฐานวัดความดีของการกระทำ นักปรัชญาปฏิบัตินิยมเสนอว่าการกระทำใดมีประโยชน์ การกระทำนั้นดี ในกรณีนี้ ประโยชน์เป็นมาตรฐานวัดความดีของการกระทำ แต่นักปรัชญาโซฟิสต์มีทัศนะว่า ไม่มีมาตรฐานสากลสำหรับวัดความดี ใครชอบอะไรก็ว่าสิ่งนั้นดี ความดีจึงขึ้นอยู่กับค่านิยมที่คนกำหนดให้ และแต่ละคนให้ค่าความดีไม่เหมือนกัน โซฟิสต์ชื่อ ไพรแทกอรัส กล่าวว่า “คนเป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง”¹²

3. ปัญหาเรื่องค่าของชีวิต นั่นคือใช้ชีวิตอย่างไรจึงจะทำให้ชีวิตมีค่าสมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ จริยศาสตร์พูดถึงชีวิตในอุดมคติ โดยพยายามให้เหตุผลว่า ทำไมชีวิตเช่นนั้นจึงเป็นแบบชีวิตที่ดีที่สุด เช่น ค้านท์เสนอว่า ชีวิตที่ดีที่สุดคือชีวิตของบุคคลผู้ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่โดยไม่หวังรางวัลใด ๆ เป็นการตอบแทน พุทธปรัชญาสอนว่า ชีวิตที่ดีที่สุดเป็นชีวิตของผู้ที่ได้ปฏิบัติขุดเกลากิเลสจนได้เป็นพระอรหันต์ ส่วนปรัชญาจารย์วากเสนอว่า ชีวิตที่ดี คือชีวิตของผู้กอบโกยหาความสนุกสนานจากเครื่องบำเรอ

ค้นหาทั้งหลายอย่างชนิดที่สนุกกันสุดเหวี่ยง นักปรัชญาให้คำตอบต่าง ๆ กันแก้ปัญหาสามกลุ่มนั้น ประมวลคำตอบปัญหาที่นักปรัชญาให้ไว้จัดเป็นจริยศาสตร์ เราจะเห็นว่าจริยศาสตร์เป็นการศึกษาหาเหตุผลให้กับจริยธรรม เป็นการสร้างรากฐานให้กับระบบความประพฤติ จริยธรรมบอกเพียงว่าให้ทุกคนขยัน ประหยัด เสียสละ สามัคคี เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นความดี แต่จริยศาสตร์ไปไกลกว่านั้น จริยศาสตร์ถามต่อไปว่า ความดีคืออะไร อะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าความขยัน ประหยัด เสียสละ สามัคคี เป็นความดี มองในมุมนี้ จริยศาสตร์มุ่งเสนอทฤษฎี ส่วนจริยธรรมมุ่งชี้วิธีปฏิบัติ กล่าวอีกนัยหนึ่ง จริยศาสตร์ให้หลักการ จริยธรรมให้วิธีการ จริยศาสตร์มุ่งตอบปัญหาว่า ความดีคืออะไร และทำไม จึงเรียกสิ่งนั้นว่าเป็นความดี จริยศาสตร์ไม่สนใจที่จะวางแนวปฏิบัติซึ่งจะตอบคำถามว่า ทำอย่างไรจึงจะบรรลุถึงความดี ส่วนจริยธรรมเน้นประเด็นที่ว่า ประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเข้าถึงความดี กล่าวโดยสรุปก็คือ ทั้งจริยศาสตร์และจริยธรรมล้วนเกี่ยวข้องกับเรื่องความประพฤติ ความต่างอยู่ตรงที่ว่า จริยศาสตร์เน้นทฤษฎี (Ethical theories) ส่วนจริย-

ธรรมเน้นวิธีปฏิบัติ (Moral Practice)

จริยศึกษา

ดังได้ชี้แจงมาแล้วว่า จริยธรรม คือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อบัญญัติให้บุคคลประพฤติตนเช่นนั้นเช่นนี้ อันถือกันว่าเป็นการกระทำที่ดี ดังนั้นการดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมต้องการ สังคมจึงจัดให้มีการสั่งสอนอบรมเรื่องจริยธรรมแก่สมาชิกของสังคม ผลที่สังคมคาดหวังคือการที่สมาชิกล้วนนำเอาจริยธรรมไปประพฤติในชีวิตประจำวัน

กระบวนการที่สังคมจัดการศึกษาอบรมเรื่องจริยธรรมเรียกว่า *จริยศึกษา* มีข้อควรสังเกตว่า จริยศึกษามีได้อบรมสั่งสอนเพียงเรื่องจริยธรรมเท่านั้น แต่ยังให้การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมอีกด้วย ดังที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้คำจำกัดความของคำว่า จริยศึกษาไว้ว่า “การศึกษาเกี่ยวกับความเจริญงอกงามในทางความประพฤติและการปฏิบัติตนเพื่อให้อยู่ในแนวทางของศีลธรรมและวัฒนธรรม (อ. Moral education)” จากคำนิยามนี้ เราอาจกล่าวได้ว่า จริยศึกษา เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนปฏิบัติตามหลักจริยธรรมหรือศีลธรรมและวัฒนธรรม

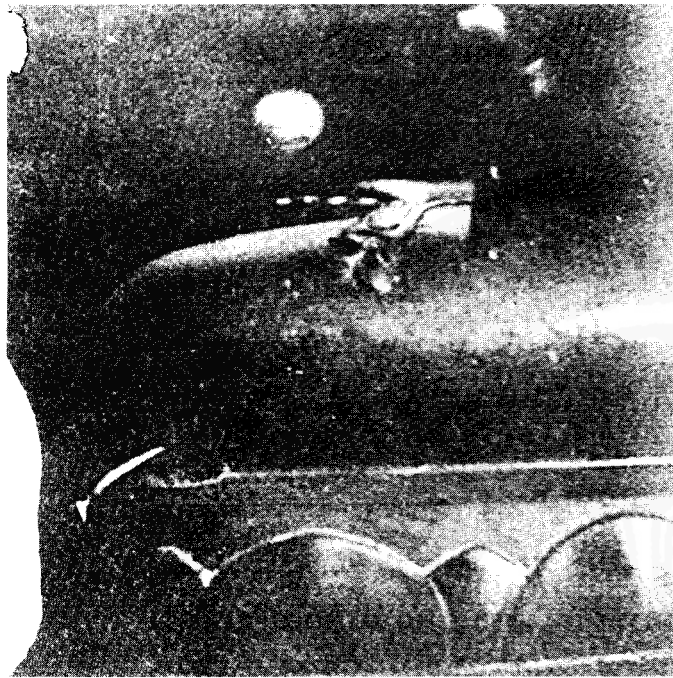
ผลที่คาดหวังว่าจะเกิดแก่ผู้เรียนจริยศึกษาก็คือการที่เรียนนำเอาความรู้เรื่องจริยธรรมและวัฒนธรรมไปประพฤติปฏิบัติ จริยศึกษาที่สอนได้แก่ทฤษฎีแต่ไร้ผลทางปฏิบัติ จัดเป็นครึ่งทาง จริยศึกษาเท่านั้น จริยศึกษาต้องมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความงอกงามดังต่อไปนี้

1. เกิดความรู้ (Knowledge) คือรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อันเป็นความรู้ความเข้าใจหลักจริยธรรมตามทฤษฎี แต่ความรู้เรื่องจริยธรรมเช่นนี้ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าผู้เรียนจะมีจริยธรรม คนบางคนทำผิดทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผิดทั้งนี้เพราะว่าเขาขาดน้ำใจที่จะปฏิบัติตามหลักจริยธรรมนั้น

2. เกิดเจตคติ (Attitude) หรือ “น้ำใจที่จะปฏิบัติ” คือมีศรัทธาในความดี นิยมยกย่องคนดี มีอุดมคติ ต้องการปฏิบัติตนเป็นคนดีตามแบบอย่างของกัลยาณชน มีค่านิยมสอดคล้องกับหลักจริยธรรม ไม่เห็นว่าการเป็นคนดีมีจริยธรรมเป็นเรื่องครีหรือล้าสมัย กล่าวโดยสรุป ก็คือมีคุณธรรมประจำใจนั่นเอง

3. เกิดทักษะ (Skill) คือ “คล่องแคล่วชำนาญในการปฏิบัติ” โดยการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติในชีวิตจริงจนเป็นนิสัย ข้อนี้เป็นผลจากสองข้อข้างต้น นั่นคือรู้ว่าอะไรเป็นความดี

และมีคุณธรรมประจำใจ เมื่อมีสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเลือกทำแต่สิ่งที่ดีงามเท่านั้น

จากการแบ่งผลของจริยศึกษาเป็น 3 ส่วนนั้น ช่วยให้เราเข้าใจว่า การที่คนเรตัดสินใจกระทำความดีนั้นเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะ เช่น ขณะที่เราเดินไปตามทางเท้าริมถนน ชายคนหนึ่งกระชากสร้อยคอของหญิงสาวแล้ววิ่งมุ่งหน้ามาทางเรา ในสถานการณ์เช่นนั้นเราควรทำอย่างไร จริยศึกษาสอนให้เราเห็นว่า การกระชากสร้อยคอเป็นความผิด และการช่วยให้เจ้าของได้สร้อยคอกลับคืนเป็นความดี เพียงความรู้เท่านั้นอาจไม่ช่วยให้เราทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เราจะต้องมีเจตคติต่อเรื่องนั้นด้วย คือรู้สึกไม่พอใจผู้ร้ายและสงสารเห็นใจผู้หญิงคนนั้น เราต้องการช่วยเหลือเธอขึ้นมาทันที เราจึงปฏิบัติการจับผู้ร้ายด้วยตนเอง หรือด้วยการแจ้งตำรวจให้ช่วยจับ

จริยศึกษาจะสร้างความรู้ เจตคติ และความคล่องแคล่วชำนาญในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมได้ ถ้ากระบวนการเรียนการสอนมีเนื้อเรื่องดีและวิธีการถ่ายทอดดี หากเนื้อเรื่องหรือรายวิชาในหลักสูตรดี ผู้เรียนจะมีความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมเป็นอย่างดี และถ้าผู้สอนมีวิธีการสอนดี ผู้เรียนจะมีเจตคติหรือทักษะในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม

เนื้อเรื่องที่ดีของจริยศึกษา รวมเอาสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ไว้โดยครบถ้วน คือ¹³

1. ความรู้เรื่องศีล เช่น ศีล 5 และกฎระเบียบต่าง ๆ ในสังคม
2. ความรู้เรื่องธรรม อันมีประจำใจของผู้ทำความดี เช่น หิริ โอตตปปะ สติ สัมปชัญญะ
3. ความรู้เรื่องจรรยา มารยาท หรือสมบัติผู้ดี
4. ความรู้เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี
5. ความรู้เรื่องวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางจิตใจและทางวัตถุ

เราจะเห็นได้ว่า การศึกษาในหัวข้อเรื่องทั้ง 5 ข้อคือการศึกษารื่องจริยธรรมนั่นเอง จริยศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องจริยธรรม มีเจตคติหรือคุณธรรมประจำใจและนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติ

สรุปความลึกลับ

จากการศึกษาความหมายของจริยธรรม จริยศาสตร์และจริยศึกษา ทำให้เราสรุปได้ว่า จริยธรรมคือแนวทางของการประพฤติหรือข้อปฏิบัติตนเป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเอง และส่วนรวม ข้อปฏิบัติเหล่านั้นมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และปรัชญา จริยธรรมเป็นข้อปฏิบัติที่ชักจูงให้คนทำตามโดยไม่ต้องตั้งคำถามหาเหตุผลว่าทำไมต้องทำ ทั้งนี้เพราะจริยศาสตร์ได้ให้เหตุผลสนับสนุนข้อปฏิบัติอยู่แล้ว จริยศาสตร์ทำหน้าที่เสนอทฤษฎีแห่งความประพฤติ ส่วนจริยธรรมได้ประมวลหลักปฏิบัติที่ควรทำตาม กล่าวอีกนัยหนึ่ง จริยศาสตร์เสนอเหตุผลและหลักการแห่งความดีให้กับระบบจริยธรรม ส่วนจริย-

ธรรมเสนอวิธีการประพฤติปฏิบัติที่ดี สำหรับปัญหาต่อไปที่ว่า ทำอย่างไรคนเราจึงจะมีจริยธรรมนั้น เป็นภาระหน้าที่ของจริยศึกษา นั่นคือ จริยศึกษาเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งปลูกฝังเจตคติหรือคุณธรรมลงในจิตใจของผู้เรียนเพื่อว่าผู้เรียนจะมีความรู้เรื่องจริยธรรมและยึดหลักจริยธรรมเป็นแนวทางดำเนินชีวิตต่อไป

ความรู้ในจริยศาสตร์อาจช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการของจริยธรรมมากขึ้น แต่จริยธรรมอาจเป็นเพียงความรู้เกี่ยวกับวิธีการดำรงตนเป็นคนดีที่ไร้ผลในทางปฏิบัติ ถ้าจริยศึกษาไม่สามารถสร้างเจตคติและทักษะแก่ผู้เรียนจนนำไปใช้ปฏิบัติการณ์ในชีวิตจริง.

เชิงอรรถ

1. Wittgenstein, L., *Philosophical Investigations*, section 43.

2. วิทย์ วิศเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, หนังสือ *เรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส.402*, อักษรเจริญทัศน์, 2530, หน้า 2.

3. สุริยา จารยะพันธ์, *ความคาดหวังของคณะกรรมการร่างจรรยาบรรณ ผู้ปกครอง และนักเรียนต่อจริยธรรมที่สำคัญสำหรับครู*, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2527, หน้า 13.

4. วัฒนา พัฒนพงศ์ และคณะ, *สื่อมวลชนกับบทบาทด้านจริยธรรม (The Role of Mass Media in Relation to Morality)* สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2529.

5. สุริยา จารยะพันธ์, อ้างแล้ว, หน้า 79.

6. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *นวโกวาท*, มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2520, หน้า 1.

7. พระราชวรมณี (ประยูรย์ ปยุตโต), *คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่*, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529 หน้า 12 - 14

8. ชุ. ธ. 25/ 23

9. Flew, A., ed., *A Dictionary of Philosophy*, Pan Books Ltd., 1979 P. 104

10. สุภา ศิริमानนท์, *จริยธรรมของหนังสือพิมพ์*, อักษรสาส์น, 2530, หน้า 11

11. วิทย์ วิศเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น*, อักษรเจริญทัศน์, 2528, หน้า 35

12. พระมหาประยูร มีฤกษ์, "ปรัชญาตะวันตกตอนที่ 11", *พุทธจักร*, ปีที่ 35 ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2524, หน้า 22

13. *สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, เล่ม 8, 2521, หน้า 4586-87.

บรรณานุกรม

Flew, A. ed. *A Dictionary of Philosophy*. Pan Books Ltd., 1979.

Wittgensein, L. *Philosphical Investigations*. Section 43.

Oxford : B. Blackwell, 1963. (tr.by G.E.M. Anscombe).

กรมพระวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. *นวโกวาท*. มหามงกุฎราชวิทยาลัย, 2520.

พระมหาประยูร มีฤกษ์. “ปรัชญาตะวันตกตอนที่ 11”, *พุทธจักร*, ปีที่ 35 ฉบับที่ 2.

พระราชวรมณี (ประยูรย์ ปยุตโต). *คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่*. คณะครู-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

วัฒนา พัฒนพงศ์และคณะ. *สื่อมวลชนกับบทบาทด้านจริยธรรม*. (The Role of Mass Media in
Relation to Morality). สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2529.

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. *หนังสือเรียนสังคมศึกษารายวิชา, ส.402*. อักษร-
เจริญทัศน์, 2530.

สุภา ศิริमानนท์. *จริยธรรมของหนังสือพิมพ์*. อักษรสาส์น, 2530.

สุรียา จารยะพันธ์. *ความคาดหวังของคณะกรรมการร่างจรรยาบรรณ ผู้ปกครอง และนักเรียนต่อ
จริยธรรมที่สำคัญสำหรับครู*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.